

ELŻBIETA WĘCŁAWOWICZ-BILSKA*

OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI W POŁUDNIOWEJ POLSCE

REGIONAL DISPARITIES IN SOUTH OF POLAND

Streszczenie

W artykule podjęto próbę zestawienia propozycji zawartej w Raporcie Departamentu Programów Ponadregionalnych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego i Instytutu Badań Strategicznych dotyczącym Identyfikacji i delimitacji obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce z założeniami Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego oraz z istniejącym potencjałem gospodarczym i zasobami głównie województwa małopolskiego. Rozważono zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego całego województwa, aspiracje społeczne wyrażone liczbą szkół średnich i wyższych oraz aktywnością gospodarczą mieszkańców miast małych i średnich. W przedstawionych wnioskach zwrócono uwagę na potrzebę kreatywnego podejścia zarówno przy wyznaczaniu obszarów strategicznej interwencji, w celu zaspokojenia aspiracji społeczeństw całego obszaru oraz poszukiwań niekonwencjonalnego wykorzystywania zasobów.

Słowa kluczowe: obszary strategicznej interwencji, Polska południowa, planowanie przestrzenne i regionalne

Abstract

This paper attempts to overview the proposal contained in the Report of the Department of Supra-Regional Programs of the Ministry of Regional Development and the Institute for Strategic Studies named Regional disparities in Poland – diagnosis, with the assumptions of the Małopolska Region Development Strategy and the existing economic potential and resources primarily Małopolska Region. Considered environmental resources and cultural heritage throughout the province, social aspirations expressed in the number of secondary schools and higher education and economic activity in the urban population of small and medium enterprises. In their conclusions highlighted the need creation approach both in setting the strategic areas of intervention, in order to meet the aspirations of societies all over the area and exploration of unconventional resources.

Keywords: regional disparities, south of Poland, regional and spatial planning

* Dr hab. inż. arch. Elżbieta Węclawowicz-Bilska, prof. PK, Instytut Projektowania Miast i Regionów, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

Mocno zróżnicowane tereny Polski południowej, bogate w różnorodne zasoby środowiska przyrodniczego i kulturowego, użytkowane rolniczo, przemysłowo oraz turystycznie i leczniczo z racji występujących uwarunkowań i sposobów użytkowania stanowią obszary konfliktowe. W rozważaniach nad obszarami konfliktowymi czy problemowymi na terenie Polski południowej wyróżnia się obszary prawnie chronione, w bezpośrednim sąsiedztwie których (lub wewnątrz których) rozwija się masowy wypoczynek i turystyka. Ważnymi także są tereny zalewowe podlegające stałej presji zabudowy oraz główne szlaki komunikacji tranzytowej przebiegające przez tereny zabudowane. Brak odpowiedniego zagospodarowania i wyposażenia stanowi podstawę wyznaczenia obszarów problemowych. Proponowane dla tego obszaru w dokumentach rządowych¹ postulaty dotyczące utrzymania dla większości terenów Polski Południowej użytkowania rolniczego i turystycznego nie zawsze uwzględniają współczesne możliwości i aspiracje społeczne uzasadnione występującymi tu zasobami.

Wydaje się, że coraz większy potencjał rozwojowy występuje w miastach małych i średniej wielkości położonych w obszarze Polski południowej². Miasta te dodatkowo spełniają wiele warunków niezbędnych dla lokalizacji przedsiębiorstw innowacyjnych, jak np. wysoka jakość środowiska naturalnego warunkowana oddaleniem od centrum przemysłowych oraz dużą ilością obszarów prawnie chronionych, zasoby środowiska kulturowego, często dobre wyposażenie w urządzenia i obiekty sportowe, pejzaż, sąsiedztwo ośrodków świadczących usługi specjalistyczne, bliskość terenów o funkcji wypoczynku i turystyki.

Potencjał tych miast stanowi podstawę do wyznaczenia w regionie obszarów strategicznej interwencji, mogących wspomagać ośrodki metropolitalne lub ponadregionalne w rozwoju innowacyjnym.

2. Definicje obszarów problemowych/strategicznej interwencji

Za obszary strategicznej interwencji uznano obszary problemowe o znaczeniu krajowym i ponadregionalnym wymagające interwencji państwa.

W definicji przyjętej na potrzeby projektu eksperckiego KPZK przyjęto, że są to „wyodrębnione geograficznie lub administracyjnie terytoria, na których występuje kumulacja negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych lub/i przyrodniczych, których rozwiązanie wymaga interwencji ze strony władz publicznych”³.

Wyznaczone dwa obszary problemowe o znaczeniu ogólnokrajowym obejmowały: wschodnie tereny Polski i konurbację górnośląską. Natomiast wśród dziewięciu obszarów problemowych o znaczeniu międzyregionalnym w Polsce południowej znalazły się Karpaty oraz Dolina Wisły⁴.

Tak przyjęta definicja wyklucza uznanie za obszary strategicznej interwencji takich, których rozwój powinien być dynamizowany i które powinny stanowić podstawę gospodarczego życia regionu. Stąd przyjęto kolejną definicję: „Obszary problemowe/obszary strategicznej interwencji to obszary wyodrębnione terytorialnie i dziedzicowo, które niedostatecznie wykorzystują swoje zasoby istotne z perspektywy rozwoju kraju i napotykać na bariery rozwojowe. Obszary te w celu uzyskania optymalnej ścieżki rozwoju, wymagają adresowanej, ze względu na swoją specyfikę, strategicznej interwencji polityki państwa z poszanowaniem zasady subsydiarności”⁵.

3. Typologia obszarów problemowych/strategicznej interwencji w Polsce

W raporcie dotyczącym identyfikacji i delimitacji obszarów strategicznej interwencji⁶ przedstawiono typologię obszarów problemowych/strategicznej interwencji w Polsce. Dla części przewidziano rozwój polaryzacyjny, a dla części dyfuzyjny.

W obszarze Polski południowej wśród obszarów strategicznej interwencji⁷ na poziomie krajowym w ramach obszarów polaryzacyjnych do grupy Biegun Wzrostu zaliczono Kraków, a do grupy Zaplecze Metropolii i Silne Ośrodki Ponadlokalne obszar metropolitalny Krakowa i obszar aglomeracji bielskiej. Natomiast tereny południowe i wschodnie Polski zaliczono do obszarów dyfuzyjnych, a więc wymagających wsparcia w zakresie rozwoju wypoczynku i turystyki, ale nieprzewidywalnych dla zwiększania potencjału gospodarczego⁸. Tak sformułowane obszary strategiczne determinują rozwój terenów Polski południowej w sposób

niekorzystny z punktu rozwoju zrównoważonego i niezgodnie z polityką wyrównywania szans. Natomiast wydaje się, że niektóre miasta średniej wielkości już dzisiaj spełniają niektóre warunki umożliwiające wspomaganie ośrodków metropolitalnych lub ponadregionalne w rozwoju innowacyjnym.

Determinacja przyspieszenia rozwoju Krakowa i obszaru KOM oraz aglomeracji Bielska może spowodować w kolejnych latach powiększanie różnic pomiędzy obszarami silnie zurbanizowanymi KOM a pozostałymi terenami województwa małopolskiego.

4. Główne cele strategii rozwoju województwa małopolskiego

W strategii województwa małopolskiego wytyczono trzy główne cele rozwoju:

- wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej województwa, która określi atrakcyjność i pozycję regionu jako miejsca aktywności gospodarczej, co jest fundamentem ekonomicznym pomyślności i standardu życia mieszkańców województwa,
- stworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju społecznego i wysokiej jakości życia, co decyduje o atrakcyjności i spójności regionu jako bezpiecznego i przyjaznego miejsca zamieszkania oraz pobytu, a w konsekwencji o jego konkurencyjności jako wszechstronnego środowiska życia,
- wzmocnienie potencjału instytucjonalnego województwa, co jest niezbędnym narzędziem realizacji pozostałych zmian.

Dla każdego z tych trzech pól aktywności wyodrębnionych obszarów polityki rozwoju przypisano odpowiednie obszary polityki rozwoju, dla których sformułowano założenia do programów operacyjnych

W strategii szczególną uwagę zwrócono na te dziedziny, w których region Małopolski posiada istotny potencjał i osiąga istotną przewagę konkurencyjną. Są to przede wszystkim: edukacja, szkolnictwo wyższe i nauka, społeczeństwo informacyjne, sektor naukowo-badawczy i sektor zaawansowanych technologii oraz turystyka i kultura. Również i w tym opracowaniu Krakowski Obszar Metropolitalny przewidywano jako obszar szczególnego wzrostu konkurencyjności regionalnej. Niemniej jednak, zakładając spójność wewnątrzregionalną, nie ograniczono rozwoju pozostałych obszarów. Dodatkowo założono konkurencyjność gospodarczą, uważając rozwijanie gospodarki regionalnej szansy.

5. Podstawowe zasoby Polski południowej

Głównymi zasobami Polski południowej (województwa małopolskiego) są unikatowe wartości środowiska przyrodniczego, kulturowego oraz ważne w skali kraju obszary zagospodarowane turystycznie i na potrzeby lecznictwa uzdrowiskowego. Walory przyrodnicze są potwierdzone znacznym odsetkiem obszarów specjalnie chronionych jak: parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, pomniki przyrody i obszaru chronionego krajobrazu¹⁰. Jednocześnie tereny te są terenami górskimi i z tej racji posiadają wysokie wartości krajobrazowe i widokowe.

Tabela 1

Główne cele strategicznego rozwoju województwa małopolskiego

Pola strategii	Obszary polityki rozwoju
konkurencyjność gospodarcza	społeczeństwo wiedzy i aktywności gospodarka regionalnej szansy infrastruktura dla rozwoju regionalnego Krakowski Obszar Metropolitalny
spójność społeczna	spójność wewnątrz regionalna środowisko przyrodnicze środowisko kulturowe
potencjał inwestycyjny	współpraca międzyregionalna nowoczesne zarządzanie publiczne

Oprac. na podstawie *Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego*⁹

Wysoka lesistość¹¹ dotyczy zwłaszcza obszaru południowego Małopolski, gdzie przeważają miasta małe i średniej wielkości. Jednocześnie w bliskim sąsiedztwie wielkich miast znajdują się również duże kompleksy leśne¹².

Wysokim wartościom środowiska przyrodniczego towarzyszą bogate zasoby dziedzictwa kulturowego, takie jak, układy miast historycznych, założenia rezydencji, zespoły zabudowy wiejskiej oraz pojedyncze obiekty architektoniczne historyczne i współczesne o wysokich wartościach artystycznych.

O wartościach środowiska kulturowego Karpat świadczą obiekty i zespoły historyczne wpisane na światową listę dziedzictwa kulturowego UNESCO lub proponowane do umieszczenia na tej liście. Ważnymi obiektami i instytucjami są liczne placówki kultury, jak muzea, skanseny, teatry, sale koncertowe. Szczególną rolę w tym dziedzictwie

odgrywają obiekty i założenia wypoczynkowe i uzdrowiskowe o bogatej tradycji i oryginalnych formach przestrzennych.

Charakterystycznym zasobem tego regionu jest bogactwo naturalnych surowców leczniczych związane z występowaniem różnorodnych wód mineralnych, pokładów borowin, korzystnych warunków klimatycznych. Istotna jest także trwająca co najmniej kilka wieków tradycja prowadzenia działalności związanej z lecnictwem uzdrowiskowym i wypoczynkiem.

Do zasobów obszaru Polski południowej bezsprzecznie należy zaliczyć dobrą sytuację demograficzną, zwłaszcza na tle niekorzystnych tendencji przyrostu naturalnego w całym kraju¹³. W różnych powiatach przyrost naturalny kształtował się odmiennie, ale zasadniczo był wyższy w regionach południowych zwłaszcza w miastach mniejszych¹⁴.

Tabela 2

Zasoby społeczne związane z wzrostem ludności

Nazwa miasta	Liczba ludności (2008)	Tendencja w XXI wieku
Bielsko-Biała	1 755 000	malejąca
Tarnów	116 237	stabilna
Nowy Sącz	84 475	rosnąca
Przemyśl	65 238	malejąca
Krosno	47 534	stabilna
Jarosław	40 118	malejąca
Oświęcim	40 520	malejąca
Sanok	39 663	malejąca
Jasło	37 743	rosnąca
Cieszyn	35 308	rosnąca
Nowy Targ	33 412	rosnąca
Żywiec	32 132	malejąca
Gorlice	28 759	rosnąca
Zakopane	26 846	stabilna
Wadowice	19 461	rosnąca
Wieliczka	18 263	rosnąca
Myślenice	17 895	rosnąca
Limanowa	14 467	rosnąca
Sucha Beskidzka	9 737	stabilna

6. Aspiracje społeczne

W celu określenia aspiracji społeczności ważną rolę odgrywa poziom wykształcenia mieszkańców obszaru, a zwłaszcza wskaźnik ludności z wykształceniem wyższym. W małych miastach w Małopolsce wskaźnik ten wynosił w roku 1995 6%, a w roku 2003 już powyżej 10%¹⁵. Najwyższy był dla miast KOM: Wieliczka 14,6%, Myślenice 14,1%, Krzeszowice 13,5%, ale także dla Rabki 12,4% oraz dla Limanowej 12,3%.

W ocenie aspiracji mieszkańców obszarów południowej Polski należy brać pod uwagę liczbę szkół wyższych, policealnych i średnich w miastach małych i średniej wielkości oraz wskaźnik przedsiębiorczości ich mieszkańców.

Zestawienie liczby szkół i wielkości zaludnienia poszczególnych miast wskazuje na ich dużą liczbę

bę funkcjonującą w miastach średniej wielkości omawianego regionu.

W miastach największych wydaje się, że potencjał intelektualny skupiony wokół tych szkół jest wysoki. Szczególną uwagę zwraca liczba szkół i filii szkół wyższych zlokalizowanych w Tarnowie, Przemyślu, Bielsku-Białej i Nowym Sączu. Wśród wyższych szkół Nowego Sącza ważne znaczenie ma Wyższa Szkoła Biznesu.

W grupie miast o wielkości 30-50 tysięcy mieszkańców istotną rolę w zakresie szkolnictwa wyższego odgrywają: Krosno, Jarosław, Cieszyn i Nowy Targ. Znamienna jest sytuacja Suchej Beskidzkiej, jedynej w tym obszarze małego miasta, w którym znajduje się szkoła wyższa.

Tabela 3

Liczba szkół wyższych i średnich na tle wielkości miast średnich

Nazwa miasta	Liczba szkół wyższych	Liczba szkół policealnych	Liczba szkół średnich	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia mk/km ²
Bielsko-Biała	4	48	79	175 690	1 417,0
Tarnów	9	16	17	115 158	1 591,0
Nowy Sącz	3	25	43	84 468	1 457,0
Przemyśl	5	14	47	67 127	1 514,0
Krosno	3	9	40	47 723	1 098,0
Oświęcim	1	3	9	40 292	1 343,1
Sanok	1	4	26	39 663	1 039,7
Jarosław	2	5	39	39 499	1 159,0
Jasło	1	6	29	37 56	1 031,5
Cieszyn	2	5	37	35 642	1 258,6
Nowy Targ	2	10	23	34 000	655,8
Żywiec	brak	5	33	32 242	537,6
Zakopane	brak	2	35	27 647	329,1
Wadowice	brak	4	26	19 175	1 817,0
Myślenice	brak	5	34	17 995	598,5
Limanowa	brak	4	23	14 693	785,0
Sucha Beskidzka	1	5	28	9 750	355,1

Liczba szkół za: <http://www.szkoly.info.pl/edukacja.php>

7. Dynamika zmian gospodarczych w małych i średnich miastach Małopolski

O dynamice zmian gospodarczych i determinacji społeczności lokalnej do prowadzenia takich zmian mogą świadczyć zarówno działania władz samorządowych na rzecz przygotowania terenów dla podejmowania aktywności gospodarczej, jak i indywidualne działania na rzecz przekształcania podmiotów gospodarczych i liczby prywatnych podmiotów gospodarczych. W obszarze Polski południowej mamy do czynienia z przygotowanymi i zagospodarowanymi obszarami stref przemysłowych, jak np. w Myślenicach, Jaworniku, Dobczycach, ale również z wyznaczonymi obszarami związanymi z sytuowaniem Specjalnych Stref Ekonomicznych, które znajdują się w Jaśle¹⁶, Przemyślu¹⁷ i Gorlicach¹⁸.

Obserwowane zmiany rodzaju miejsc pracy, związane ze zwiększeniem zatrudnienia w prywatnych przedsiębiorstwach zależne są od poziomu wykształcenia mieszkańców, które w obszarze województwa małopolskiego jest zróżnicowane.

Najbardziej aktywna działalność gospodarcza występuje w większych miastach, pełniących równocześnie funkcję ośrodka powiatowego lub ponadgminnego. Wśród miast średniej wielkości województwa małopolskiego największą dynamikę w tego rodzaju aktywności obserwuje się w Wadowicach, Myślenicach i Wieliczce. Z kolei największy przyrost liczby prywatnych przedsiębiorstw prowadzących działalność gospodarczą w latach 1994–2002 zaobserwowano w miastach o najwyższej dynamice zmian w aktywności gospodarczej.

8. Wybrane warunki rozwoju miast małych i średnich Małopolski

Oceniając warunki rozwoju miast małych i średniej wielkości położonych w obszarze południowej Polski, należy podkreślić, że wiele z nich posiada atrakcyjne położenie związane z lokalizacją w terenach zróżnicowanych wysokościowo bezpośrednio sąsiadujących z obszarami o wysokich wartościach środowiska przyrodniczego i kulturowego. Często w bliskości tych miast położone są miasta i miejscowości, w których pełnione są funkcje specjalistyczne związane przede wszystkim z lecznictwem uzdrowiskowym i wypoczynkiem.

Wyjątkową sytuacją rozwoju miast małych i średnich Polski południowej jest obecność szerokiej oferty edukacyjnej i szkolnictwa wyższego. Rozwój rozmaitych form szkolnictwa ma tu tym większe uzasadnienie, że w południowych województwach Polski, poza dużymi miastami, obserwuje się dodatnie lub stabilne, lub wzrostowe trendy wskaźników przyrostu naturalnego.

Powiększający się w tym regionie odsetek ludności z wyższym wykształceniem sprzyja dynamice indywidualnej aktywności gospodarczej, co manifestuje się wysokim odsetkiem prywatnych przedsiębiorstw w poszczególnych miastach Polski południowej.

Ograniczeniem rozwoju są zapewne niedostatki w połączeniach komunikacyjnych tego regionu z resztą kraju i pomiędzy poszczególnymi regionami, co w pewnym stopniu wynika z konfiguracji terenu, ale głównie jest wynikiem wieloletnich zaniedbań w tych obszarach. Istnieją tu jednak potencjalne i realne możliwości poprawy dostępności zarówno w zakresie komunikacji kołowej, jak i lotniczej.

Tabela 4

Miasta o największej dynamice zmian w aktywności gospodarczej

Miasta powiatowe:	Wadowice
miasta – siedziby gmin:	Sucha Beskidzka, Kalwaria Zebrzydowska
miasta w obszarze KOM:	Niepołomice, Wieliczka, Brzesko
miasta wypoczynkowe:	Limanowa, Myślenice
uzdrowiska:	Muszyna, Krynica

Oprac. na podstawie: A. Kwiatek-Sołtys, *Małe miasta woj. małopolskiego w okresie transformacji systemowej*, Kraków 2004.

9. Obszary konfliktowe, problemowe oraz strategicznej interwencji

Rozważając delimitacje obszarów konfliktowych, problemowych, czy strategicznej interwencji, istotne jest zdefiniowanie szczegółowe tych pojęć, które w wielu dokumentach planistycznych funkcjonują zamiennie.

Wydaje się, że przede wszystkim obszary konfliktowe to takie, w których występują konflikty użytkowania lub funkcjonalne. W Polsce południowej takimi obszarami są na pewno obszary specjalnie chronione, zarówno z uwagi na wartości kulturowe, przyrodnicze, jak i krajobrazowe, czy ochrony uzdrowiskowej, w których za podstawowy imperatyw rozwoju gospodarczego przyjęto aktywizację funkcji związanych z masową turystyką i wypoczynkiem. Najbardziej prestiżowe i intensywnie skupione są w województwie małopolskim w kilku obszarach, głównie o charakterze punktowym, jak np.: Zakopane, Szczawnica, Krynica, Niedzica wraz z otoczeniem Jeziora Czorsztyńskiego, otoczenie Jeziora Rożnowskiego, co dodatkowo wpływa na punktowe obciążenie nie tylko ruchem turystycznym, ale i transportowym. Ponadto w wielu obszarach współcześnie aktywizowanych turystycznie powtarzane są takie same rozwiązania w zakresie urządzeń i sposobu zagospodarowania przestrzeni, jakie istnieją w renomowanych miejscowościach (np. trasy zjazdowe, kąpieliska, ośrodki SPA), co wpływa na zmniejszanie ich atrakcyjności. W obszarach tych pojawiają się konflikty związane ze wzrostem aspiracji społecznych oraz konflikt priorytetu ochrony wartości środowiska przy braku alternatywy dla rozwoju innych funkcji, w tym wysokospecjalistycznego wypoczynku i turystyki.

Kolejną, co prawda na razie potencjalną, przyczyną konfliktów mogą okazać się inwestycje związane z imperatywem pozyskiwania energii z odnawialnych źródeł na terenach o wysokich wartościach krajobrazowych, przyrodniczych i kulturowych. Lokalizacje ferm wiatraków, powierzchni z panelami słonecznymi, sztuczne zbiorniki wodne z elektrowniami wodnymi w obszarach chronionych lub ich sąsiedztwie będą stanowiły istotne wyzwanie.

Jako obszary problemowe najważniejsze są te, które są związane z problematyką społeczną. Tu na pierwszy plan wydaje się wysuwać problem

obszarów o dominującym bezrobociu oraz problem niechęci mieszkańców obszarów proponowanych do objęcia ochroną przeciwko wszelkim formom ograniczania ich aktywności gospodarczej. To może być z jednej strony spowodowane rygorystycznym prawem, ale przede wszystkim brakiem realnych propozycji jakiegokolwiek możliwości rozwoju gospodarczego i brakiem propozycji nowych aktywności gospodarczych niezagrażających terenom chronionym. Wydaje się, że przykłady *parc naturel regional*¹⁹, jakie utworzono we Francji, Włoszech i Szwajcarii dają nadzieję na przełamanie niechęci do takich form ochrony przyrody również w Polsce. Tym bardziej że istnieje potrzeba bardziej kreatywnego i nowoczesnego podejścia do rozwiązywania konfliktów, czemu nie służy tradycja w kształtowaniu przestrzeni.

Przyjmując, że obszary strategicznej interwencji związane są z obszarami, w których przewidywane inwestycje celu publicznego mogą w istotny sposób wpłynąć na łagodzenie konfliktów, aktywizację gospodarczą obszaru lub rozwiązanie problemów społecznych, ich realizacja powinna być przeprowadzana w pełnym porozumieniu z lokalną społecznością w sposób najmniej konfliktowy.

10. Wnioski

Rozważając możliwości wyznaczenia obszarów strategicznych w województwie małopolskim czy ogólnie na terenach Polski południowej, wydaje się, że ich delimitacja powinna być oparta na dynamicznych procesach zachodzących w przestrzeni, a nie na podstawie stagnacyjnych zjawisk.

Obszarami strategicznej interwencji mogłyby być objęte tereny, w których istotne byłoby niekonwencjonalne wykorzystanie naturalnych uwarunkowań, między innymi przez wspomaganie specjalistycznych i unikatowych form wypoczynku i turystyki oraz lecznictwa uzdrowiskowego. Być może należałoby zrewidować tradycyjne kierunki rozwoju tego regionu²⁰, zwłaszcza w miastach małych i średnich, na korzyść innych, o dużej efektywności ekonomicznej, niezagrażających jednak wartościom środowiska naturalnego i kulturowego. Tym sposobem można by równocześnie realizować aspiracje i potrzeby wykształconych mieszkańców regionu.

Ważnym dla tych ośrodków jest zwiększenie dostępności zarówno komunikacją kołową, jak i lotniczą, przez modernizację, remont czy budowę

lotnisk, np. w Bielsku-Białej, Nowym Targu, Łososinie, Starym Sączu czy Krośnie.

Przypisy

- ¹ Projekt Ekspertyzy KPZK, P. Korcelli [et al.], Raport 2008, *Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wnioski z analiz*, listopad 2008 – lipiec 2009, Departament Programów Ponadregionalnych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego z Instytutem Badań Strategicznych i Zespołem Ekspertycznym ds. Obszarów Problemowych Strategicznej Interwencji, Warszawa 14.09.2009.
- ² Co jest związane ze znacznie większym niż przeciętnie przyrostem naturalnym ludności, coraz większym odsetkiem ludności z wykształceniem średnim i wyższym, a także dużą dynamiką prywatnej aktywności gospodarczej oraz lokalizacją wyższych uczelni, szkół policealnych i średnich, co stanowi gwarancję stałego wzrostu liczby mieszkańców z wyższym i średnim wykształceniem w tych miastach i okolicach.
- ³ P. Korcelli i in., *Ekspertyza projektu przestrzennego zagospodarowania kraju do roku 2030*.
- ⁴ *Ibidem*.
- ⁵ Raport: *Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wnioski z analiz*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Instytut Badań Strukturalnych Warszawa 2009.
- ⁶ *Ibidem*.
- ⁷ Według *Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce...*, *op. cit.*
- ⁸ *Ibidem*, Grupa 5 – wyróżniające się ośrodki Mazowsza i Polski wschodniej, grupa 6 – peryferie Polski wschodniej i południowo-wschodniej oraz dla obszarów pomiędzy KOM a aglomeracją bielską, Grupa 7 – peryferie polski centralnej i południowo-zachodniej.
- ⁹ *Strategia rozwoju województwa małopolskiego na lata 2007–2013*, załącznik nr 1/I do Uchwały Nr XLI/527/2006 Sejmiku Województwa Małopolskiego, 30.01.2006.
- ¹⁰ W Polsce południowej (obejmującej woj. małopolskie, śląskie, podkarpackie) występuje 6 parków narodowych, 29 parków krajobrazowych, liczne rezerwy przyrody, obszary chronionego krajobrazu i inne tereny chronione.
- ¹¹ W Polsce średnia lesistość wynosi 27,8%, natomiast w Małopolsce 28,5%. Wyższą lesistością charakteryzuje się obszar Karpat: 33% (wg GUS 1990). Natomiast lesistość pasm górskich wynosi około 60%. Dla poszczególnych pasm przedstawia się następująco: Beskidy: 42,2%-67, 0%; (np. Beskid Wyspowy: 54%, Beskid Niski: 55%, Beskid Żywiecki: 64%, Bieszczady: 67%, Gorce: 54%, Tatry: 73,5 %, Pieniny: 68,5 %), za: J. Fabijanowski, A. Jaworski, *Gospodarstwo leśne [w:] Karpaty Polskie...*, *op. cit.*, s. 253 i n.
- ¹² Można tu wymienić np. Puszcze Niepołomicką obok Krakowa, Puszcze Dulowską, lasy Garbu Tenczyńskiego pomiędzy Krakowem i Śląskiem, Lasy Pszczyńskie i Kobiórskie na południe od konurbacji śląskiej.
- ¹³ Przy średniej krajowej w roku 2007 (0,05%) sytuacja w południowych województwach przedstawiała się odmiennie. W województwie podkarpackim wynosiła 0,13%, a w małopolskim 0,09% (2008).
- ¹⁴ Przyrost naturalny w wybranych powiatach południowej Polski przedstawiała się następująco: powiat limanowski – 0,575%; powiat pszczyński – 0,55%; powiat nowosądecki – 0,539%; powiat nowotarski – 0,446%; powiat gorlicki – 0,3%; powiat sanocki – 0,2%.
- ¹⁵ A. Sołtys-Kwiątek, *Małe miasta woj. małopolskiego w okresie transformacji systemowej*, Kraków 2004.
- ¹⁶ Tarnobrzesak SSE.
- ¹⁷ EUROPARK-WISŁA–SAN.
- ¹⁸ SSE – Europark Mielec.
- ¹⁹ Utworzone we Francji Les Parcs Naturels Regionaux obejmuje ochroną wartości przyrodnicze jakichkolwiek obszarów, co wiąże się z zapewnieniem przez park mieszkańcom tych terytoriów takich form aktywności zawodowej, która nie spowoduje obniżenia ich stopy życiowej, (za) C. Lachaux, *Les parcs nationaux*, Paris 1980, oraz Magazine de la Fédération des Parcs Naturels, Regionaux de France, 2008–2010.
- ²⁰ Ograniczone do wzrostu aktywności w dziedzinach związanych z rozwojem turystyki i wypoczynku oraz lecznictwa o charakterze masowym.

Literatura

- [1] *Edukacja i wykształcenie w Małopolsce. Raport za rok 2008*, Wojewódzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków 2009.
- [2] *Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wnioski z analiz*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2009.
- [3] K w i a t e k - S o ł t y s A., *Małe miasta woj. małopolskiego w okresie transformacji systemowej*, Kraków 2004.
- [4] L a c h a u x C., *Les parcs nationaux*, Paris 1980.
- [5] Projekt Ekspertyzy KPZK, Korcelli [et al.], Raport 2008, *Identyfikacja i delimitacja obszarów problemowych i strategicznej interwencji w Polsce. Wnioski z analiz*, listopad 2008–lipiec 2009, Departament Programów Ponadregionalnych

Ministerstwa Rozwoju Regionalnego z Instytutem Badań Strategicznych i Zespołem Ekspertkim ds. obszarów problemowych strategicznej interwencji, Warszawa 14.09.2009.

- [6] Sobala-Gwosdz A., *Zmiany poziomu życia i poziomu rozwoju gospodarczego w miastach województwa podkarpackiego po 1990 roku* [w:] Słodczyk J., Rajchel D., *Przemiany demograficzne i jakości życia ludności miast. Miasta w okresie przemian*, Opole 2004.
- [7] *Strategia rozwoju województwa małopolskiego na lata 2007–2013*, załącznik nr 1/I do Uchwały Nr XLI/527/2006 Sejmiku Województwa Małopolskiego, 30.01.2006.
- [8] *Plan Przestrzennego Zagospodarowania Województwa Małopolskiego*, Kraków 2010.
- [9] Węclawowicz-Bilska E., *Uwarunkowania planowania przestrzennego w terenach górskich na przykładzie Polskich Karpat*, Czasopismo Techniczne, 2-A, Wydawnictwo PK, Kraków 2009.